

Aksa Tufanı Sonrası Filistin Meselesi: Küresel Üstünlük Mücadelesinin Yansımaları

The Palestinian Question in the aftermath of the 'al-Aqsa Flood': The Implications of the Struggle for Global Supremacy

Araştırma Makalesi / Research Article

Sorumlu yazar/
Corresponding author:
Hikmet Mengüaslan

ORCID:
0000-0003-4836-5108

Geliş tarihi/Received:
02.02.2025

Son revizyon teslimi/Last
revision received:
04.03.2025

Kabul tarihi/Accepted:
04.03.2025

Yayın tarihi/Published:
20.04.2025

Atıf/Citation:
Aksa Tufanı sonrası Filistin
meselesi: Küresel üstünlük
mücadelesinin yansımaları.
*İletişim ve Diplomasi (Filistin
Özel Sayısı)*, 39-58.

doi: 10.54722/
iletisimvediplomasi.1631725

Hikmet MENGÜASLAN¹

ÖZ

Bu makale, 'Aksa Tufanı Operasyonu' (7 Ekim 2023) sonrası gelişen insani kriz ve siyasal çözümsüzlüğü, küresel aktörlerin üstünlük mücadelesi ve bölgesel dinamiklerle ilişkisi temelinde incelemiştir. Soğuk Savaş sonrası Filistin'de barış inşası Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin başat konumu çerçevesinde şekillenmiş ve sürecin çözümsüzlüğünde ABD'nin İsrail lehine tutumu öne çıkmıştır. Öte yandan, Aksa Tufanı sonrası insani ve siyasal gelişmeler (benzeri görülmemiş insani kriz, bölgesel bir savaş ihtimali ve küresel düzende değişim emareleri gibi) Filistin meselesindeki çözümsüzlüğü etkileyebilecek fırsatlar ve meydan okumaları beraberinde getirmiştir. Makale 'süreç takibi' yönteminden faydalanarak küresel aktörlerin Filistin meselesine yaklaşımlarını tahlil etmiş ve Aksa Tufanı sonrası Filistin'de barış inşasına giden sürecin sonuçlarını yorumlamıştır. Çalışmada iki ana sonuca ulaşılmıştır. Birinci sonuçta, barış inşası ve devlet inşası süreçlerini birbirinden ayırması ve İsrail'e yoğun destek vermesi sebebiyle yoğun eleştirilere maruz kalan ABD'ye küresel/bölgesel çapta alternatif oluşturma girişimleri gözlemlenmiştir. Çalışma söz konusu girişimleri Filistin meselesinde çözümsüzlüğü derinleştirdiği ortaya konulan ABD lehine güç dengesinin değişimi için sınırlı da olsa dikkat çekici bir aşama olarak yorumlamıştır. İkinci sonuca göre ise, ABD'nin başat konumu, aşınmasına rağmen devam etmektedir. Bununla birlikte yeni seçilen Trump Hükümeti'nin -iki devletli çözümden giderek uzaklaşan- tutumu Filistin-İsrail ihtilafında daha fazla sert güce başvurulacağı doğrultusunda okunabilir. Ça-

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, Aydın, Türkiye, hikmet.menguaslan@adu.edu.tr

İşma Türkiye gibi insan odaklı diplomasi yürüten batı-dışı aktörlerin bu süreçte önemli alternatifler oluşturabileceğini ileri sürmüştür.

Anahtar Kelimeler: Aksa Tufanı, Filistin-İsrail ihtilafı, küresel üstünlük mücadelesi, Hamas, iki devletli çözüm

ABSTRACT

This article examines the humanitarian crisis and political impasse following the 'al-Aqsa Flood' operation (September 7, 2023), based on the struggle for supremacy among global actors and its relationship with regional dynamics. Peacebuilding in Palestine during the post-Cold War era has been shaped by the dominance and pro-Israeli stance of the United States, which has been prominent in disrupting the process. However, the humanitarian and political developments following the Al-Aqsa Flood (such as an unprecedented humanitarian crisis, the possibility of a regional war, and signs of change in the global order) have brought opportunities and challenges that could affect the impasse in the Palestinian Question. The article has analysed the approaches of global actors to the Palestinian question utilising the process tracing method and has interpreted their implications for peacebuilding in Palestine after the Al-Aqsa Flood. Two main conclusions have been reached in the study. According to the first conclusion, initiatives to create a global/regional alternative to the US, which has faced intense criticism for separating the processes of peacebuilding and state-building and for its strong support of Israel, have been observed. The study interprets these initiatives as a noteworthy step, albeit limited, towards changing the balance of power, which has been in favour of the US and deepened the impasse in the Palestinian issue. As a second conclusion, despite its erosion, the dominance of the US continues. Furthermore, the newly elected Trump administration's stance—increasingly distancing from the two-state solution—might mean applying more hard power. The article asserts that non-Western powers such as Türkiye that conduct human-oriented diplomacy would represent robust alternatives in this process.

Keywords: Al-Aqsa Flood, Palestinian-Israeli conflict, struggle for global supremacy, Hamas, two-state solution

EXTENDED ABSTRACT

The Question of Palestine refers to the Palestinian struggle for national independence in the face of the State of Israel's aggressive and imperialist policies. The Palestinian-Israeli conflict extends over a century during which open war frequently erupted. Recently, the severity and intensity of Israeli aggression (ex. 2008; 2011; 2014; 2021) have increased, resulting in a situation of constant humanitarian crisis for the Palestinians. However, 'October 7' has become a watershed in the course of the protracted conflict

in that Hamas launched the Operation al-Aqsa Flood towards southern parts of Israel on October 7, 2023. Caught by surprise, Israel responded with a military operation that violated international humanitarian law and led to unprecedented material and humanitarian destruction in Gaza.

However, the Western actors, especially the US, have kept their pro-Israeli stance and saw the post-October 7 development through the lens of Israel's legitimate right of self-defence. In other words, they have turned a blind eye to the humanitarian crisis in Gaza. On the other hand, with its humanitarian and political repercussions, the conflict between Hamas and Israel attracted significant attention in international society. Many actors in the Global South severely criticised Israeli aggression. Global actors such as the Russian Federation and China reshaped their approaches to the Palestinian issue. Moreover, the possibility of regional war, including Iran, loomed large. Accordingly, the humanitarian and political developments following the Al-Aqsa Flood have brought opportunities and challenges that could affect the impasse in the Palestinian Question.

In this regard, this article examines the humanitarian crisis and political impasse following the 'al-Aqsa Flood' operation, based on the struggle for supremacy among global actors and its relationship with regional dynamics. To this purpose, the process tracing method is utilised. The research is based on the question, 'What are the emerging challenges and opportunities as to peacebuilding in Palestine following the Operation al-Aqsa Flood?' The research hypothesised that the extant balance of power favouring the US is the factor that has turned the Palestinian-Israeli conflict into a protracted one. The data has been obtained from public and private institutional reports, national and international media sources, and scientific publications and analysed with an interpretivist approach.

The study has reached two main conclusions. Firstly, the US has been confronting ever-increasing challenges in the post-Arab Revolts era. In the case of the question of Palestine, the US has been criticised for its pro-Israeli stance, which meant separating the processes of peacebuilding and state-building. As a result of this, global and regional actors are struggling to provide an alternative which is based on a more balanced and neutral approach to the parties of the conflict. The study interprets these initiatives as a noteworthy step, albeit limited, towards changing the balance of power, which has been in favour of the United States and deepened the impasse in the Palestinian issue. Secondly, despite the erosion of the US's dominant position in the Middle East, there is still no other power to match its capabilities, i.e., promoting/coercing the parties to negotiate. And the non-Western initiatives up to now have been limited in bringing any real effect. Moreover, the newly elected Trump administration's stance—increasingly distancing from the two-state solution—might mean applying more hard power. As such, the article asserts that non-Western powers such as Türkiye that conduct human-oriented diplomacy would represent robust alternatives in this process.

The findings of the study are of high originality in that the study analyses the post-October 7 opportunities and challenges to peacebuilding in Palestine, which has been key to international and regional stability. In a broader sense, the conclusions of the study are highly relevant to the discussions about the trajectory of international order.

Giriş

Bu makale, Hamas'ın başlattığı 'Aksa Tufanı Operasyonu' (7 Ekim 2023) sonrası Filistin-İsrail ihtilafı çerçevesinde gelişen insani kriz ve siyasal çözümsüzlüğü küresel aktörlerin üstünlük mücadelesi ve bölgesel dinamiklerle ilişkisi temelinde incelemiştir. Bir asrı geçen tarihsel geçmişle Filistin-İsrail ihtilafı aralıklarla sıcak çatışmaya dönüşmüştür. İsrail Devleti'nin Gazze'deki saldırgan ve yayılmacı politikaları son dönemde çatışmaların şiddeti ve sıklığını arttırmış (örn. 2008; 2011; 2014 ve 2021) ve insani kriz durumunu sürekli hâle getirmiştir. Ancak '7 Ekim' sonrası İsrail'in kural tanımaz politikalarının uluslararası hukuk nezdinde soykırım olarak tanımlanması ve Gazze'de daha önce görülmemiş ölçüde maddi ve insani yıkıma sebep olması bakımından bölgesel ve uluslararası çapta yansımaları olmuştur. Filistin'in devletsizlik sorunu çeşitli boyutlarıyla uluslararası kamuoyunun gündeminde yeniden aciliyet kazanmıştır. Birçok toplum Filistin'in ulusal bağımsızlık mücadelesine destek eylemlerinde bulunmuş, Küresel Güney'in büyük kısmı İsrail'in Gazze'deki kualsız tutumunu kınamıştır. Rusya Federasyonu (RF) ve Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) gibi küresel aktörler Filistin'de kalıcı barış için diplomatik ve ekonomik açıdan daha etkili roller üstlenebileceklerini göstermişlerdir. Öte yandan ABD başta olmak üzere Batılı aktörler 7 Ekim sonrası İsrail'in saldırgan politikalarını meşru müdafaa kapsamında değerlendirmiş ve Birleşmiş Milletler (BM) gibi uluslararası platformlarda İsrail'in aleyhine kararlar alınmasını engellemişlerdir. Sonuçta Filistin meselesine yönelik gelişen ilgi -başta mevcut küresel yönetim yapısının demokratik olmayan yapısı olmak üzere- çeşitli sebeplerle İsrail'in insanlık dışı politikalarına son verebilecek bir baskı/çözüm mekanizmasının ortaya konmasıyla sonuçlandırılmamıştır.

Bu ve benzer gelişmeler bağlamında, Filistin-İsrail ihtilafının 7 Ekim sonrası nasıl bir zemine oturacağı, yeni gelişen dinamiklerin tanımlanması ve devam eden eğilimlerin anlaşılması gibi temel konu başlıklarında büyüyen bir literatür oluşmaktadır (Ataman, 2024, Valbjørn, Bank & Darwich, 2024). Örneğin, Mercan (2023) Hamas'ın Aksa Tufanı Operasyonu'nun Filistin direnişinde büyük değişimleri beraberinde getirdiğini ve İsrail'in uluslararası toplumdaki imajını önemli ölçüde sarstığını tartışmıştır. Benzer şekilde, Baroud (2024) Filistin'in ulusal bağımsızlık mücadelesinin başta Afrika ülkeleri olmak üzere Küresel Güney içinde yükselen bir dayanışma unsuruna dönüştüğünü ortaya koymuştur. Çoğunlukla Batılı aktörlerce takip edilen güvenlik ve çıkar odaklı geleneksel diplomasi stratejilerinin Gazze'deki insani kriz bağlamında eksikliklerine dikkat çeken Mengüaslan (2024a), yükselen insani aktörlerden biri olarak Türkiye'nin 7 Ekim sonrası Gazze diplomasisinin Filistin'de barış inşasına sunabileceği fırsatları değerlendirmiştir. Batı ve

Batı-dışı aktörler arasında benzer bir ayrışma, Yılmaz'ın (2024b) ileri sürdüğü gibi, Filistin meselesinin uluslararası medyada çerçevelenmesi kapsamında da gözlemlenmektedir.

Bu ve çeşitli çalışmalar kapsamında 7 Ekim, Filistin meselesinde önemli dönüm noktalarından biri olarak geniş kabul görmektedir. Ancak 7 Ekim sonrasında ABD, RF ve ÇHC gibi küresel aktörler arasında gözlemlenen yaklaşım/strateji farklılıklarının Filistin meselesinin gidişatına nasıl yansımaları olacağı yerinde ve ilgili çekici bir araştırma sorusudur (Houghton & Houghton, 2023). Nitekim 7 Ekim sonrası İsrail'in saldırgan politikaları Gazze'nin ötesinde Lübnan, Suriye ve İran'ı da içine alabilecek bölgesel bir savaş ihtimalini ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte 2017-2021 döneminde İsrail yanlısı kararlarıyla (Doğu Kudüs Kararı ve İbrahim Anlaşmaları gibi) Filistin meselesinde çözümsüzlüğü derinleştirdiği göz önüne alındığında, 2025-2029 dönemi için yeniden seçilen Donald Trump Hükûmeti, ABD'nin olası olumsuz etkilerine dair önemli ipuçları vermektedir. Bu bağlamda, makale '7 Ekim' sonrası Filistin'de barış inşası ve devlet inşası süreçlerine ilişkin küresel ve bölgesel dinamikler çerçevesinde gelişen değişimleri ve devamlılıkları değerlendirerek alanyazına katkıda bulunmaktadır.

Çalışma, 'yöntem' bölümünde detaylandırılacağı üzere, nitel araştırma çerçevesinde süreç takibi yönteminden faydalanmıştır. Çalışmanın sonuçları, uluslararası ve bölgesel istikrar için kilit öneme sahip Filistin meselesine ilişkin fırsatlar ve meydan okumaları 7 Ekim sonrası bağlamda tahlil etmesi bakımından yüksek özgün değere sahiptir. Bununla birlikte daha geniş anlamda uluslararası düzende yaşanacak dönüşümlere dair sunduğu eğilimler, çalışmanın bulgularının önemini arttırmaktadır.

Makale dört kısımdan oluşacak şekilde planlanmıştır. Giriş bölümünden sonra kavramsal çerçeve olarak Filistin meselesinin tarihsel gelişiminde küresel aktörlerin etkisi ele alınmıştır. İzleyen bölümde çalışmanın yöntemi ve kapsamı açıklanmıştır. Üçüncü bölüm Soğuk Savaş sonrası dönemden Aksa Tufanı Operasyonu'na uzanan süreçte ABD'nin Filistin-İsrail ihtilafı kapsamında tutumunu değerlendirmiş ve barış inşası girişimlerini sürdüncemeye sokan dinamikleri ortaya koymuştur. Dördüncü bölüm 7 Ekim sonrası insani kriz ve siyasal çözümsüzlük çerçevesinde değişimleri ve devamlılıkları, küresel aktörlerin yaklaşımları ve bölgesel dinamiklerle etkileşimine değinerek yorumlamıştır.

Filistin Meselesinin Gelişiminde Küresel Aktörlerin Rolüne Tarihsel Bir Bakış

Filistin meselesi, İsrail Devleti'nin saldırgan ve yayılmacı politikaları karşısında Filistin halkının ulusal bağımsızlık mücadelesi sürecini ifade etmektedir. Çalışma, Orta Doğu'nun en karmaşık siyasal sorunlarından biri olan Filistin meselesinin tarihsel gelişiminde emperyal güçlerin -çoğunlukla İsrail yanlısı - politikaları ve bölgenin jeopolitik dinamikleri arasındaki etkileşimin her zaman önemli bir etkiye sahip olduğunu tartışmıştır.

Filistin-İsrail ihtilafının kökenleri Osmanlı Devleti'nin Orta Doğu'daki topraklarının önemli bir kısmının 1. Dünya Savaşı sonrası İngiliz mandasına geçtiği döneme uzanmaktadır (Karaköse, 2018). 'Balfour Deklarasyonu' (1917) ile Filistin'de Yahudiler için bir devlet kurulmasına destek veren İngiltere, bölgeye önemli miktarda Yahudi göçüne zemin hazırlamıştır. Öte yandan bölgede yaşayan Arapların ulusal bağımsızlığı konusu göz ardı edilmiştir. Yoğun Yahudi göçü ve Arapların görmezden gelinen bağımsızlık talepleri sonucu taraflar arasındaki şiddet olaylarının kontrolden çıkmasıyla İngiltere 1947'de meseleyi BM'ye taşımıştır. BM, Filistin'de manda yönetimini sonlandırmış ve 'Taksim Planı' olarak da bilinen 181 sayılı kararıyla biri Arap diğeri Yahudi olmak üzere iki bağımsız devletin kurulmasını ilan etmiştir.

1948'de BM kararlarına aykırı olarak tek taraflı şekilde kurulan İsrail Devleti, Filistin-İsrail ihtilafında önemli bir dönüm noktası teşkil etmiştir. Öncelikle İsrail'in izlediği yayılcı politika Filistin halkının önemli bir kısmını bulundukları yeri terk ettirerek (Nekbe) diğer Arap devletlerine göç etmek zorunda bırakmıştır (Pappé, 2006). Mısır ve Ürdün gibi Arap devletlerinin İsrail'in saldırganlıklarına sert güçle karşılık vermesiyle (1948 Arap-İsrail Savaşı) Filistin-İsrail ihtilafı ilk andan itibaren bölgesel bir nitelik kazanarak Orta Doğu'nun jeopolitik ve güvenlik yapılarına yeni bir boyut eklemiştir. İhtilafın bölgesel dinamiklerden bağımsız düşünülmemeyeceği İsrail'in 1967 (6 Gün) Savaşı'nda Mısır, Ürdün ve Suriye'ye saldırmasıyla kesinleşmiştir.

Filistin-İsrail ihtilafı, aynı dönemde İngiltere'nin Orta Doğu'da etkisinin azalması ve Soğuk Savaş düzeninin iki süper gücü ABD ve Sovyetler Birliği'nin dâhil olmasıyla küresel üstünlük mücadelesinin ayrılmaz bir parçasına dönüşmüştür. BM'nin iki devletli çözüm prensibini kabul etmelerine rağmen her iki aktör ideolojik, askerî, ekonomik ve diplomatik boyutlarıyla Filistin meselesinin tarafı olmuş ve bölgede müttefiklik ilişkileri kurarak birbirlerini dengeleme girişimlerinde bulunmuştur (Figueroa, 2023). Oluşan görece güç dengesi durumunun Filistin meselesinin çözümsüzlüğüne olumsuz katkıda bulunduğu tartışılabilir (McDowell, 1989). Örneğin, Sovyetler anti-emperyalizm ve Batı karşıtlığı bağlamında Filistin'in ulusal bağımsızlık mücadelesine ve Arap devletlerine destek olurken, ABD meseleye Sovyetler'in Orta Doğu'daki etkisini kontrol altına alma politikası çerçevesinde yaklaşmış ve İsrail'i desteklemiştir. Ancak küresel aktörler tarafından askerî ve ekonomik destek gören tarafların sert güç kapasiteleri arttıkça barış süreci ve müzakere zemininden uzaklaştığı gözlemlenmiştir (bkz. 1973 Yom Kippur Savaşı; 1982 İsrail'in Lübnan'ı İşgali). Benzer bir sonuç ABD'nin Filistin-İsrail ihtilafı kapsamında izlediği -İsrail ve bölge ülkeleri arasında normalleşmenin teşvik edilmesine dayanan- bölgesel stratejiye ilişkin gözlemlenmiştir. En somut örneği Mısır-İsrail barışı (1978 Camp David) olan mezkûr strateji Arap devletleri arasında Filistin meselesine ilişkin dayanışmanın bozulmasına ve İsrail'in işgal politikasını meşrulaştırmaya hizmet etmiştir. Bu ve çeşitli diğer örnekler büyük güçler rekabetinin Filistin meselesinin tarihsel gelişiminde belirleyici unsurlardan birine dönüştüğü iddiasını destekler niteliktedir.

Yöntem

Çalışma Filistin’de barış inşası süreçlerinde gözlemlenen çözümsüzlük durumunun nedenlerini ele almıştır. Araştırma, Aksa Tufanı Operasyonu sonrası Filistin’de barış inşasına ilişkin beliren meydan okumalar ve fırsatların neler olduğu sorusu temelinde yürütülmüş ve ABD lehine mevcut güç dengesinin barış inşasını çözümsüzlüğe iten faktör olduğunu savlamıştır. Bu kapsamda, nitel bir araştırma yaklaşımı çerçevesinde süreç takibi yönteminden yararlanmıştır. Süleymanoğlu-Kürüm (2021, s. 160) süreç takibi yönteminin ‘belirli bir sonucu ve bu sonucu mümkün kılan nedensel koşullara ve mekanizmalara odaklandığı için “neden” ve “nasıl” soruları’ çerçevesinde faydalı olduğunu belirtmiştir. Çalışmada süreç takibi yöntemi küresel/bölgesel aktörlerin üstünlük mücadelesi ve Filistin meselesi arasındaki etkileşimin barış inşasına sonuçlarını tahlil etmek amacıyla kullanılmıştır. Araştırmacının verileri, Aksa Tufanı sonrası insani kriz ve siyasal çözümsüzlüğün gelişimi temelinde ‘UNRWA’, ‘US Congressional Research Service’ gibi resmî ve ‘Atlantic Council’ gibi özel kurumların raporlarının taranması, ‘The Guardian’ ve ‘Al-Jazeera’ gibi uluslararası ve ‘Anadolu Ajansı’ ile ‘BBC News Türkçe’ gibi ulusal medya kaynaklarında yer verilen güncel gelişmelerin takibi yoluyla elde edilmiş ve nitel araştırma yaklaşımına uygun şekilde yorumlayıcı bir çözümlemeye tabi tutulmuştur. Çalışmanın kavramsal ve teorik çerçevesi için alanyazındaki bilimsel yayınlardan faydalanılmıştır.

Araştırmada ‘küresel aktörler’ ABD, RF ve ÇHC’yi, ‘bölgesel aktörler’ Türkiye ve İran’ı, ‘üstünlük mücadelesi’ jeopolitik ve jeoekonomik rekabeti kapsayacak şekilde sınırlandırılmıştır. Bunun nedeni, ABD, RF ve ÇHC’nin BM Güvenlik Konseyi daimi üyeleri olarak küresel yönetim yapısında başat konumda olmaları ve 7 Ekim sonrası bağlayıcı kararları etkileme kapasitesine sahip aktörler olmalarıdır. Benzer şekilde, Türkiye ve İran Soğuk Savaş sonrası dönemde Filistin meselesine ilgisi azalan diğer bölge devletlerinin aksine konumlarını pekiştiren aktörler olmaları dolayısıyla seçilmiştir. Nitekim 7 Ekim sonrası İran’ı kapsayacak bölgesel bir savaş ihtimali mevcut güç dengesi için önemli sonuçlar doğurabilecek gelişmelerden biridir. Aynı şekilde, Türkiye’nin 7 Ekim sonrası yürüttüğü diplomasi ile Filistin meselesinin gidişatına yön verebileceği gözlemlenmiştir.

Pax Americana’dan ve Arap İsyanlarına: Filistin Meselesinde Çözüm(süzlük)

1991’de Sovyetler’in dağılmasıyla Soğuk Savaş’ın iki kutuplu uluslararası düzeni sona erdiğinde, ABD askerî, finansal ve diplomatik kabiliyetleriyle uluslararası sistemde tek süper güç olarak belirmiştir. Bu bağlamda Orta Doğu’da barış ve istikrarın tesisi ABD’nin küresel hegemonyası için kilit önemde olmuştur. ABD bölgenin en karmaşık sorunlarından biri olan Filistin-İsrail ihtilafının çözülmesine sert güç kapasitelerinin yanında yumuşak güç unsurlarından da faydalanarak yoğun kaynak ayırmış, taraf-

ları ve bölge ülkelerini barış inşası süreçlerine katılmaya teşvik etmiştir. Bu bakımdan, Soğuk Savaş sonrası Filistin meselesinin gidişatını –ya da çözümsüzlüğünü– kavraya-bilmek adına ABD’nin yürüttüğü barış inşası süreçleri ve bunların bölgesel/küresel di-namiklerle etkileşiminin tahlili elzemdir.

ABD, 1990’lar ve 2000’lerde Orta Doğu’da alternatifsiz bir hegemon konumunda hareket edebilmiştir. Bu dönemde, ABD’nin Filistin-İsrail ihtilafına ilişkin yaklaşımını şekillendiren iki temel unsur öne çıkmıştır (Olson, 2002, s. 49). Birincisi, İsrail’in güvenlik kaygılarının giderilmesi ve bölgede askerî üstünlüğünü korumasını sağlamaktır. Bu amaçla, İsrail’e askerî, diplomatik, finansal ve ekonomik destek verilmiştir. İkincisi, Fi-listin-İsrail çatışmalarının iki devletli çözüm ilkesi temelinde sonlandırılmasıdır. ABD, bu doğrultuda bölge ülkelerini ve İsrail’i içeren çok taraflı görüşmelere liderlik etmiştir. Örneğin, Madrid Konferansı (1991) İsrail ve Filistin taraflarının yanı sıra bölge ülkelerinin de bir araya geldiği önemli girişimlerden biridir. Gerçekleştirilen çok taraflı görüşmeler Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ve İsrail taraflarının birbirilerini tanıdığı Oslo Anlaşma-larına (1993) zemin hazırlamıştır. Akabinde Ürdün ve İsrail arasında imzalanan barış anlaşması (1994) ile Ürdün, Mısır’dan sonra İsrail’i tanıyan ikinci Arap devleti olmuştur.

Oslo Anlaşmaları, Filistin-İsrail ihtilafında kayda değer bir ilerleme sayılmakla bir-likte bu anlaşmaların en temel sonucu İsrail ve Filistin arasındaki asimetric gücün kurumsallaşmasıdır (Aguirre & Bustelo, 2024, s. 150). Her ne kadar Filistin Ulusal Yö-netimi’nin (FUY) kurulması ve İsrail’in işgal ettiği Filistin topraklarının bir kısmından çekilmesi gibi Filistin’in devletsizlik sorununun çözümüne doğru somut adımlar atıl-mış olsa da Filistin’in bağımsız bir devlet kurma süreci, mültecilerin geri dönüşü, Ku-düs’ün statüsü gibi temel meselelerin önemli bir kısmı zamana bırakılmıştır. Sonuçta, bir yandan Filistin’in siyasal, ekonomik ve finansal kapasiteleri İsrail’in kontrolü altında kalmaya devam ederken (Yamak, 2020), işgal edilen topraklardan çekilme çeşitli ma-zeretlerle sürekli ertelenmiştir.

Oslo sonrası sürüncemeye giren barış görüşmeleri çeşitli ABD hükûmetleri ta-rafından yeniden canlandırılmak istense de (Wye River Memorandumu 1998, Camp David Zirvesi, 2000 gibi) çözümsüz kalan meselelerde sürdürülebilir bir uzlaşya varı-lamamıştır. Aynı dönemde ABD’nin başat konumunu tek taraflı ve yanlı (İsrail lehine) bir tutumla uygulaması Filistin-İsrail ihtilafında önemli dönüşümleri beraberinde ge-tirmiştir. Birincisi, İsrail’in Gazze ve Batı Şeria’da yayılmacı yerleşim ve Filistinlileri zorla yerinden etme stratejisi bu dönemde hız kazanmış ve ağır insani kriz durumları ortaya çıkarmıştır (Balci, 2010, s. 55). İkincisi, Filistin’in bağımsızlık mücadelesinde barış mü-zakerelerine duyulan inanç giderek aşınmıştır (Manna, 2013, ss. 97-98). Örneğin, İkinci İntifada (2000-2005) süresince Filistin halkının ortaya koyduğu sivil direniş uluslararası kamuoyunun dikkatini ABD’nin öncülüğünde gelişen barış sürecinin eksikliklerine çekmiştir. Benzer eksiklikler, bu dönemde bölge ülkelerinin ABD’nin yaklaşımına pa-ralel gelişen barış inşası girişimlerinde de gözlemlenmiştir. Örneğin, Suudi Arabistan

tarafından hazırlanan Arap Barış Girişimi çerçevesi Arap devletlerinin İsrail'i tanıması karşısında Filistin devletinin kurulmasını öngörmüştür. Başarısız girişimler sonrası, ABD'nin yanı sıra küresel aktörlerin meseleye ilgisinin arttığı gözlemlenmiş- RF, AB ve BM'nin yer aldığı 'Orta Doğu dördlüsü' (Quartet) tarafından geliştirilen 'Barış için Yol Haritası' (2003) çerçevesi – ve İsrail'in Gazze'den çekilmesi (2005) için zemin oluşturulabilmiştir.

Ancak ABD'nin alternatifsiz hegemon konumunda hareket ettiği dönemde Filistin'de barış ve devlet inşasına ilişkin gelişme çeşitli sebepler dolayısıyla gerçekleşememiştir. Çalışma, Filistin meselesinde çözümsüzlük ve uluslararası/bölgesel güç dengesi arasında yakın ilişki olduğunu savlamıştır. Diğer bir deyişle, Soğuk Savaş sonrası ABD, Orta Doğu'daki yumuşak güç unsurları giderek aşınmasına rağmen, askerî, ekonomik ve finansal iş birliği açısından en başat küresel aktör olmaya devam etmiştir. Örneğin, Hamas'ın askerî ve siyasal kapasitelerini ortadan kaldırmayı amaçlayan İsrail'in Gazze'de insan haklarını ihlal eden sürekli abluka politikası ABD tarafından görmezden gelinmiştir. 2010'larda FUY tarafından BM'de devlet olarak tanınma girişimleri ABD tarafından engellenmiştir. Dolayısıyla, ABD'nin İsrail lehine etkisi iki devletli çözüm fikrini işlemez hâle getirerek Filistin meselesindeki çözümsüzlüğün temel dinamiklerinden biri olmuştur.

Bu bakımdan Filistin meselesinde ilerleme için yapısal koşullar 2010'larda Orta Doğu'da derin faylar açığa çıkaran Arap İsyanları sonrası belirmeye başlamıştır. Orta Doğu'da Arap İsyanları sonrası yeni bağlamın temel nitelikleri bir tartışma konusudur (Salamey, 2015; Fraihat & Yaseen, 2020). Ancak ABD'nin bölgede alternatifsiz hegemon pozisyonunu koruyamadığı ve bölgesel-küresel aktörlerle mücadelesinin pekiştiği genel kabul gören bir gözlemdir (Kausch, 2015; Kamrawa, 2018). Nitekim siyasal, ekonomik ve toplumsal istikrarsızlıklar sürecinde Tunus, Mısır ve Libya gibi örneklerde yaşanan iç savaş ve rejim değişiklikleri IŞİD gibi tüm bölgeyi ilgilendiren gelişmeleri -dolayısıyla ABD'nin hegemonik konumu için güçlü meydan okumaları- beraberinde getirmiştir (Falk, 2022). Sonuçta Orta Doğu'da hem bölgesel (Türkiye ve İran gibi) hem de küresel aktörler (RF ve ÇHC gibi) güvenlik tehditlerine karşı önlem alma ve oluşan güç boşluklarını doldurma mücadelesine dâhil olmuştur. Bununla birlikte beliren yeni sorunlar ve rekabet eksenleri ilk etapta Filistin meselesini uluslararası gündemde geriye düşürmüştür (Ataman, 2024, s. 11; Valbjørn et al., 2024, s. 4). Bu temelde, RF ve ÇHC'nin yanı sıra Türkiye ve İran gibi bölgesel aktörlerin Soğuk Savaş sonrası Filistin meselesi kapsamında yürüttükleri diplomasinin temel nitelikleri değerlendirilmiştir.

RF, Soğuk Savaş sonrası dönemde ideoloji temelli dış politika çerçevesini terk etmiş ve uluslararası düzende Batılı aktörleri dengeleme stratejisi kapsamında tarafsız ve yapıcı aktör olarak konumlanmayı hedeflemiştir (Katz, 2022). Bu bağlamda, Filistin-İsrail ihtilafı RF'nin Orta Doğu'da etkisini pekiştirmek amacıyla önem verdiği meselelerden biri olmuştur (Trenin, 2018). RF, ABD'ye kıyasla ikincil konumunu aşma hedefi doğrul-

tusunda bu dönemde iki devletli çözümden yana bir tutum benimsemiş ve Filistin'in ulusal bağımsızlık mücadelesine diplomatik ve ekonomik destek sağlamıştır (örn. Orta Doğu dörtlüsü). Hem Arap devletleri hem de İran ve Suriye gibi bölgedeki ABD karşıtı aktörlerle ilişkilerini güçlendirmiştir. Benzer şekilde Batılı ülkelerce terör örgütü olarak tanımlanan Hamas ile yakın ilişki kurmuş ve Trump hükûmetinin Doğu Kudüs kararı- na (2017) karşı durmuştur. Dolayısıyla bu dönemde RF'nin meselede Filistin tarafına yakın olarak başat bir konum elde etmeye çalıştığı tartışılabilir (Averre, 2023).

RF ve ABD'ye kıyasla Orta Doğu'daki etkisi daha sınırlı gelişen ÇHC, 2010'larda Ku- şak-Yol Projesi çerçevesinde diplomatik ve ekonomik etkisini önemli ölçüde arttırmıştır (Burton, 2021; Murphy, 2022). Enerji ihtiyacı ve ABD'nin küresel etkisini dengeleme he- defleri doğrultusunda bölgede çok taraflı ve dengeli bir ilişki kuran ÇHC'nin Filistin-İs- rail ihtilafındaki tutumu da bu zeminde gelişmiştir (Niblock, 2022). Diğer bir deyişle, ÇHC bu dönemde iki devletli çözüme güçlü bir destek sergilemesine rağmen İsrail'le doğrudan karşı karşıya gelmemeye dikkat etmiştir. Örneğin, bir yandan İsrail'in yayıl- macı yerleşim politikasını eleştirmiş diğer yandan İsrail ile ekonomik ve teknolojik (si- ber güvenlik, yüksek teknoloji üretim) alanda iş birliğini güçlendirmiştir. Bu bakımdan, ÇHC bu dönemde pragmatik bir tutum benimsemiş ve sınırlı bir etki oluşturabilmiştir.

Bölgesel aktörler arasında İran ve Türkiye Soğuk Savaş sonrası dönemde Filistin meselesinin gidişatına etki edebilecek konuma erişmeleri bakımından öne çıkmıştır. Nitekim 7 Ekim sonrası İsrail'in Lübnan, Suriye ve İran gibi diğer bölge ülkelerine sal- dırması bu iddiayı destekler niteliktedir. Bu dönemde İran, Orta Doğu'da ABD'nin -do- layısıyla İsrail'in- etkisini azaltmaya yönelik bir dış politika çerçevesine sahip olmuş ve bu temelde RF ile ikili ilişkilerin kapsamı genişlemiştir. Özellikle Trump Hükûmeti'nin (2017-2021) 'maksimum baskı ' (maximum pressure) stratejisinin etkisiyle İran'ın po- litika çerçevesi daha fazla sert güç kapasitelerini içerecek şekilde dönüşmüştür (Nu- ruzzaman, 2020). Bölgede bir 'Direniş Ekseni' oluşturmayı hedefleyen İran, asimetrik savaş unsurlarından faydalanmış ve çeşitli devlet dışı aktörlere (örn. Ensarullah-Husiler; Hizbullah) askerî, finansal ve ideolojik destek vermiştir (Saraswat, 2024). ABD'nin ve bir- çok bölgesel aktörün aksine Filistin meselesinde silahlı mücadele yaklaşımını benim- seyken İran, başta Hamas olmak üzere Filistinli çeşitli direniş gruplarına tek ve bağımsız Filistin Devleti'nin kurulması temelinde destek sağlamıştır (Saraswat, 2024, s. 63). Bu bakımdan İran'ın yaklaşımı, uluslararası kamuoyunun aksine iki devletli çözümün red- dedilmesine ve silahlı mücadeleye dayanmıştır.

Türkiye aynı dönemde AK Parti Hükûmetlerinin benimsediği girişimci ve insani dış politika çerçevesiyle başta Filistin meselesi olmak üzere birçok bölgesel sorunun çözümüne katkı sağlayarak uluslararası barış ve istikrarın tesisine odaklanmıştır. Filis- tin meselesi kapsamında iki devletli çözümün hayata geçirilebilmesini hedefleyen Tür- kiye, her iki tarafla iyi ilişkileri korumaya çalışarak diğer bölge ülkelerinden ayrılmıştır (Sarıaslan, 2019). Bununla birlikte Filistin'in devletsizlik sorununun çözümlenebilmesi

doğrultusunda ekonomik, diplomatik ve siyasal araçlardan faydalanmıştır. Örneğin Gazze bu dönemde Türk kalkınma yardımlarından en fazla faydalanan ülkeler arasında en üst sıralarda yer almaya başlamıştır (Mengüaslan, 2023, s. 150). Hamas ve El-Fetih arasında ara buluculuk (2006) yapmıştır (Aras, 2009, s. 6). İsrail'in Kudüs'ü başkent ilan etmesi karşısında İslam İşbirliği Teşkilatı'nı (İİT) İstanbul'da olağanüstü toplayarak karara karşı bildirge yayınlanmasına öncülük yapmıştır (BBC News Türkçe, 2017). Dolayısıyla Türkiye'nin insani diplomasi yaklaşımıyla Filistin meselesinde etki alanını genişlettiği tartışılabilir.

Sonuçta küresel ve bölgesel aktörler Arap İsyanları sonrası ABD'yi dengeleme mücadelesine daha fazla yoğunlaşmıştır. Ancak ABD'nin başat konumu ve İsrail yanlısı yaklaşımında somut bir değişim yaşanmamıştır. Bununla birlikte geçmiş dönemlerin aksine Trump Hükûmeti (2017-2021) ABD'nin görece dengeli tutumunu tamamen terk etmiştir (Erdoğan & Habash, 2020, s. 133). Örneğin İsrail'in Kudüs'ü başkent ilan etmesine (2017) destek vererek İsrail'in işgal politikasını meşrulaştırmıştır. Benzer şekilde, İsrail'in güvenlik endişelerinin giderilmesi kapsamında bölgede ilişkilerin normalleştirilmesi için adımlar atmıştır. Bu noktada İran'ın bölgede-Filistin meselesini de kapsayan- etki alanını genişletme politikasını güvenlik tehdidi olarak gören başta Suudi Arabistan olmak üzere Körfez ülkeleri, Filistin meselesini İran'ı dengeleme kapsamında değerlendirmiştir (Koç, 2020). ABD'nin öncülüğünde İsrail ve Birleşik Arap Emirlikleri, Fas, Bahreyn, Sudan (Suudi Arabistan ile görüşmelere ara verilmiştir) arasında imzalanan 'İbrahim Anlaşmaları' (2020) doğrudan Filistin-İsrail ihtilafına odaklanmamış ve İsrail'in bölgedeki ekonomik, enerji, yatırım ve finans yapılarına entegre olmasına zemin hazırlamıştır. Diğer bir deyişle bölge ülkelerinin Filistin davasına desteğinin aşındırarak Filistin'in yalnızlaştırılmasına hizmet etmiştir. Kısacası ABD'nin Soğuk Savaş sonrası Filistin'de barış ve devlet inşasını birbirinden ayıran yaklaşımı iki devletli çözümü giderek daha da işlemez hâle getirerek çözümsüzlüğü olumsuz etkilemiştir.

7 Ekim Sonrası:

Filistin Meselesinde Değişimler ve Devamlılıklar

Hamas Medya Ofisi (2024) 7 Ekim 2023 tarihinde Gazze'den İsrail'in güneyine başlatılan Aksa Tufanı Operasyonu'nu Siyonist projenin işgalci ve yayılcı politikalarına karşı bir savunma hamlesi olarak tanımlamıştır. Nitekim çalışmada bahsedildiği üzere Gazze'nin maruz kaldığı abluka neredeyse 20 yıldır devam etmekte ve Gazze halkı birçok açıdan insan hakları ihlallerine alışmaya zorlanmaktadır. Oslo sonrası barış müzakereleri çeşitli sebeplerle başarısız olmakta, sonuçta bağımsız Filistin Devleti'nin kurulması sürekli ertelenmektedir. Bu kapsamda 7 Ekim'de başlayan Hamas-İsrail çatışması Filistin-İsrail ihtilafının iç içe geçmiş siyasal ve insani boyutları temelinde ortaya çıkmıştır. İnsani açıdan, İsrail Devleti Gazze'de sivilleri gözetmeyen askerî operasyonlar yürütmüş ve on binlerce kişinin ölümüne sebep olmuştur. Gazzelilerin gıdaya, tıbbi

malzemeye, enerjiye erişimini ve insani yardımların Gazze'ye geçişini tamamen kısıtlayan abluka politikası uygulamıştır. Gazze'de yaşayan halkın neredeyse tamamını zorla yerinden etmiş ve işgal edilen Filistin topraklarında yayılmacı yerleşim politikasını sürdürmüştür (UNRWA, 2025). Siyasal açıdan, ABD ve İsrail'in olumsuz tavrı çatışmaların sonlanması ve ateşkes uygulanması girişimlerini sekteye uğratmıştır. Bununla birlikte İsrail-Hamas çatışmaları Lübnan, Suriye ve İran'ı da içine alacak şekilde genişleyerek bölgesel güvenlik ve istikrarı tehdit eder hâle gelmiştir. Küresel aktörler bu süreçte Filistin meselesi kapsamında yaklaşımlarını yeniden tanımlamıştır. Bunun en dikkat çekici örneği, ABD'nin 7 Ekim sonrası insani krize yol açan sebepleri görmezden gelmesine paralel olarak Küresel Güney'de insan hakları, demokrasi ve self-determinasyon gibi mevcut 'liberal dünya düzeninin' yapı taşı değer, ilke ve kurumların meşruiyetinin sorgulanması olmuştur (Al-Jazeera, 2024). Aynı şekilde İsrail'in insan haklarını hiçe sayan politikaları kamu diplomasisi girişimlerini başarısızlığa uğrattırken diğer yandan uluslararası toplumda Filistin'in ulusal bağımsızlık mücadelesine desteğin büyümesine katkıda bulunmuştur (Aguirre & Bustelo, 2024, s. 160). Dolayısıyla insani ve siyasal yansımalarıyla Aksa Tufanı, Filistin-İsrail ihtilafında mevcut çözümsüzlüğü –ve denge-sizliği- derinden etkileyebilecek bir bağlam oluşturmuştur (Mercan, 2023). Bahse konu bağlamı küresel aktörlerin politikaları ve bölgesel dinamiklerle etkileşimi temelinde ele alan çalışma, 7 Ekim sonrası Filistin meselesine ilişkin değişimleri ve devamlılıkları değerlendirmiştir.

İsrail'e yoğun diplomatik destek, ABD'nin 7 Ekim sonrası yaklaşımında gözlemlenen en temel devamlılık olmuştur. Bununla birlikte 7 Ekim öncesine kıyasla iki devletli çözüm fikrinden giderek daha fazla uzaklaşmıştır (Fraihat & Ezbidî, 2023, s. 18). Örneğin, Hamas'ı terör örgütü olarak tanımlayan ABD (Biden Hükûmeti), insani kriz konusunda uluslararası toplum ve sivil toplum aktörlerini görmezden gelmiş ve İsrail'in soykırım politikalarını meşru müdafaa kapsamında değerlendirmiştir (Zanotti, 2024). BM Güvenlik Konseyi'nde İsrail'in insan haklarını gözetmeyen ve bölgesel bir savaşı tetikleyebilecek politikalarına yaptırım uygulanmasını engellemiştir. Benzer şekilde, Ocak 2025'te göreve başlayan Trump Hükûmeti, ateşkes imzalanması konusunda sonuç almış olmasına rağmen, çatışmalar boyunca zorla yerinden edilmiş Gazzelilerin geri dönüşleri konusunda 'Mısır ve Ürdün gibi komşu ülkelere göç etmelerini' önererek ABD'nin meseleye yaklaşımında tarafsızlıktan uzaklaştığını göstermiştir (Cuddy & Donnison, 2025). İkinci bir devamlılık İsrail'in bölge ülkelerine kıyasla askerî üstünlüğünü koruması bağlamında gözlemlenmektedir. Örneğin ABD, İsrail'in saldırgan tutumu Yemen (Husiler) ve Lübnan'da (Hizbullah) sıcak çatışmaya (füze saldırıları) dönüşünce Akdeniz'deki donanmasıyla İsrail'e askerî destek sağlamıştır. Yine bölgesel açıdan İbrahim Anlaşmaları (2020) 7 Ekim sonrası süreçte Arap devletleri arasında Filistin meselesine ilginin ve desteğin kısıtlı kalmasında etkili olmuştur. Örneğin Mısır, meseleye Aksa Tufanı sonrası Hamas'ın bölgede oluşturabileceği istikrarsızlıkların kontrol edilmesi çerçevesinde yaklaşmış ve Katar'la birlikte ABD'nin öncülüğünde gelişen ateşkes

görüşmelerinde (örneğin, Kasım 2023'te imzalanan 7 günlük ateşkes) sınırlı bir etki yaratmıştır. Bu ve benzeri örnekler kapsamında, ABD'nin iki devletli çözümünden uzaklaşan İsrail yanlısı tavrının 7 Ekim sonrasında yoğunlaşan biçimde devam ettiği ileri sürülebilir. Diğer bir deyişle ABD, Filistin-İsrail arasında güç asimetrisi oluşmasında büyük rol oynamaya devam ederek meselenin çözümsüzlüğüne etkisini sürdürmektedir (Falk, 2022, s. 47).

Meşruiyeti giderek daha fazla sorgulanan ABD'ye kıyasla, RF ve ÇHC Filistin-İsrail anlaşmazlığında daha dengeli ve tarafsız bir zemin oluşturulması çağrısını yinelemiştir. Ancak çalışma mezkûr çağrının önceki dönemlere nazaran kayda değer bazı farklılıklar içerdiğini ortaya koymuştur. Öncelikle Gazze'deki insani kriz Küresel Güney içinde temel bir dayanışma unsuruna dönüşmüştür (Baroud, 2024). Ancak İsrail'e tepkilerin bireysel seviyede sergilenmesi sebebiyle bahse konu dayanışma Filistin meselesinde etkili ortak bir hareket doğuramamıştır. Bu kapsamda ABD'nin aksine RF, Hamas-İsrail çatışmalarının temel sorumlusu olarak İsrail'in işgal politikasına ve ABD'nin ekonomik teşvik temelli tutumuna işaret etmiştir. Devlet Başkanı Vladimir Putin, siyasal bir mesele olan Filistin'in devletsizlik sorununu ABD'nin ekonomik yollarla çözmeye çalışmasını eleştirmiştir (AA, 2023). Bu bakımdan 7 Ekim öncesi her iki tarafla görece iyi ilişkilerini koruyan RF'nin bu süreçte denge politikasından uzaklaşması ve Hamas yanlısı bir tutum benimsemesi önemli bir değişimdir. Örneğin İsrail'i soykırım ithamıyla Uluslararası Adalet Divanı'na (UAD) taşıyan girişime destek vermektedir. Bununla birlikte Filistin meselesinde ABD'ye alternatif oluşturma kapsamında ara buluculuk konumu elde etmeye çalışmaktadır. Örneğin Batılı girişimleri eleştiren ve Batı'dan bağımsız bir çözüm sürecinin gerekliliğini vurgulayan RF, Filistin meselesinin iki devletli çözüm temeline oturabilmesi için Filistinli grupları bir araya getirmiştir (The Guardian, 2024). Benzer şekilde, Hamas-İsrail arasında ara bulucu olmayı teklif etmiştir. Ancak, RF'nin ara buluculuk girişimleri özellikle Ukrayna'da devam eden savaş gerekçesiyle Batı'dan destek görmemiştir. Dolayısıyla RF'nin etkisinin bölgesel aktörlerin ön plana çıkartılması yoluyla ABD'nin meşruiyetinin ve bölgedeki başat konumunun aşınması doğrultusunda geliştiği ileri sürülebilir.

ÇHC, 7 Ekim sonrası oldukça yoğun bir diplomasi takip etmiştir. Kayda değer bir değişim gibi görünse de söz konusu diplomasinin ana gündemini önceki dönemden gelen-ABD'nin bölgedeki başat konumunu dengeleme- hedefi oluşturmuştur. Bu çerçevede ÇHC, öncelikle İsrail'in insani kriz doğuran politikalarını sonlandırması ve ateşkes imzalanmasına odaklanmıştır. ABD'nin Filistin meselesi kapsamındaki taraflı yaklaşımının eksiklerine dikkat çekilmesi ÇHC'nin girişimlerine yön vermiştir. Örneğin BM'de ABD tarafından sunulan ateşkes metnini Gazze'de insani krizi meşrulaştırdığı gerekçesiyle reddeden ÇHC, kendi tutumunu açıklayan bir belge yayınlamış (China Ministry of Foreign Affairs, 2023) ve RF'ye benzer şekilde meselenin siyasal bir çözüm gerektirdiğini vurgulamıştır. Ayrıca iki devletli çözüme destek veren mezkûr belge küresel aktörleri ve uluslararası kurumları da içeren çok taraflı diplomatik girişim çağrısı-

da bulunmuştur (Raz, 2024, s. 15). ÇHC'nin bu çerçevede attığı en somut adım Temmuz 2024'te Hamas ve El Fetih temsilcilerini bir araya getirerek birlik hükûmeti kurmalarını teşvik etmek olmuştur (China Ministry of Foreign Affairs, 2024). Fulton & Schuman (2024) ÇHC'nin Filistin meselesi özelinde ABD'nin yaklaşımını eleştirme odaklı yaklaşımını Küresel Güney içindeki liderliğini pekiştirme stratejisi olarak değerlendirmiştir. Ancak çalışma 2023'te İran ve Suudi Arabistan arasında yürüttüğü başarılı müzakere sürecini de göz önüne alarak, ÇHC'nin Orta Doğu'da bölgesel istikrar ve barışın tesis edilmesi kapsamında giderek daha etkili roller üstlenebileceğini öngörmüştür.

Her iki küresel aktörün 7 Ekim sonrası yaklaşımları bir arada değerlendirildiğinde ABD'nin taraflı yaklaşımının eleştirilmesi ve Filistin tarafına güçlü diplomatik destek verilmesi ortak temalar olarak öne çıkmıştır. Ancak Filistin meselesi kapsamında yönlendirilen ekonomik ve askerî kapasiteler bakımından, ABD'ye kıyasla RF ve ÇHC'nin ikincil konumlarını 7 Ekim sonrası süreçte de aşamadıkları gözlemlenmektedir. Çalışma, ABD'nin Küresel Güney içinde giderek aşınan meşruiyetine paralel olarak RF ve ÇHC'nin Filistin meselesinde alternatif oluşturma girişimlerini çözümsüzlüğü derinleştirdiği gözlemlenen güç dengesinin değişimi için -sınırlı da olsa- dikkat çekici bir aşama olarak değerlendirmiştir.

7 Ekim sonrası bölgesel dinamiklerin gelişimine bakıldığında çalışmanın bu değerlendirmesini destekleyen çeşitli sonuçlar gözlemlenmiştir. Her ne kadar bölge ülkeleri 7 Ekim sonrasında Gazze'de gelişen insani krizin etkilerine dikkat çekerek Filistin'e destek söylemlerinde bulunmuş olsalar da Baroud'a göre (2024, s. 41) İsrail ya da diğer aktörlere baskı oluşturabilecek siyasal bir sonuç alınamamıştır. Tarihsel süreçte Filistin davasının önemli savunucuları olan Mısır ve Suudi Arabistan gibi Arap devletlerinin zaman içinde ABD'nin başat konumunu kabul eder bir konuma çekildiği ve meseleyi kendi ulusal çıkarları kapsamında ele aldığı iddia edilebilir. Öte yandan İran ve Türkiye 7 Ekim sonrası Filistin meselesinin gidişatına dair ortaya koydukları etki ve/veya tepkiyle öne çıkmıştır.

İran, önceki bölümde bahsedildiği üzere, Hamas'ın silahlı mücadelesine destek kapsamında askerî operasyon kapasitelerinin geliştirilmesinde önemli bir paya sahiptir. Ancak Aksa Tufanı Operasyonu sonrası İsrail'in saldırgan politikalarının bölgede gerilimi yükseltmemesi adına oldukça ihtiyatlı bir tutum izlemiştir. Caner'in (2024, s. 27) de belirttiği gibi, İran'ın bu yaklaşımı vekil güçlere sağladığı askerî destek göz önüne alındığında pek de başarılı olamamıştır. Aksine İsrail'in İran tarafından desteklenen vekil güçlere saldırıları ve üst düzey yöneticilerine gerçekleştirdiği başarılı suikast girişimleri direniş eksenini unsurlarına ve dolayısıyla İran'ın caydırıcılığına büyük darbe vurmuştur (Wastnidge, 2024, s. 66). Bu bakımdan İran'ın iki devletli çözümü reddeden ve silahlı mücadele stratejisine dayanan tutumunun bölgesel istikrarı tehdit ederek Filistin-İsrail ihtilafında siyasal çözüm süreçlerinin bozulmasına ve iki devletli çözüm modelinden uzaklaşmasına yol açtığı iddia edilebilir (Bakr, 2024, s. 59-60).

Türkiye, 7 Ekim öncesinde yürüttüğü insani kriz ve siyasi çözüm süreçlerini bir arada ele alabilen insani diplomasi çerçevesini Aksa Tufanı sonrasında da etkili biçimde icra etmiştir (Mengüaslan, 2024a). Çatışmaların başladığı ilk andan itibaren insani yardımların sağlanması için bölge ülkeleriyle koordinasyon sağlamış ve uluslararası/bölgesel platformlarda Filistin'in devletsizlik sorununun çözümü için yoğun diplomasi trafiğinde bulunmuştur (Yılmaz, 2024a). Ancak Türkiye'nin bu süreçte en dikkat çekici adımı Filistin meselesini çözümsüzlüğe iten güç asimetrisini dikkate alan 'Garantörlük Formülü' modelini uluslararası topluma sunması olmuştur (Işıksal, 2024). Batılı aktörler tarafından beklenen ilgiyi görmemiş olmasına rağmen mezkûr model barış inşası için Batı dışı bir alternatif olması bakımından kayda değer bir girişimdir. Bu kapsamda çalışma meseleye taraf olan diğer aktörlerin yaklaşımlarına yön veren ulusal çıkar ve güvenlik odaklı diplomasi anlayışına kıyasla Türkiye'nin insani diplomasisi ile dikkat çekici bir ayrışma sergilediğini ve 7 Ekim sonrası barış inşası süreçlerinde başat bir konum elde edebileceğini ileri sürmüştür.

Sonuç

Çalışma Hamas'ın Aksa Tufanı Operasyonu'nun Filistin-İsrail anlaşmazlığında mevcut güç dengesi ve ABD'nin alternatifsiz konumu bakımından dikkate değer değişimler meydana getirdiğini ortaya koymuştur. Birincisi, ABD'nin Soğuk Savaş sonrası Filistin meselesinde tecrübe ettiği başat konum 7 Ekim sonrası küresel ve bölgesel seviyede güçlü meydan okumalarla karşılaşmıştır. Örneğin ABD 7 Ekim sonrası İsrail'e yoğun diplomatik desteğini sürdürmüştür. Buna karşılık, RF ve ÇHC gibi küresel aktörler, ayrıca Türkiye ve İran gibi bölgesel aktörler, ABD'nin taraflı tutumuna alternatif oluşturmak amacıyla somut girişimlerde bulunmuştur. İkincisi, ABD'nin barış inşası ve devlet inşasını birbirinden ayıran tutumu 7 Ekim sonrası gelişen insani krizi ele almada başarısız olmuştur. Gazze halkının büyük kısmı zorla yerinden edilmiş, İsrail'in işgal politikaları devam etmiştir. Dolayısıyla iki devletli çözüm için koşullar daha da olumsuzlaşmıştır. Bu kapsamda Küresel Güney'de ABD'nin meşruiyetine paralel olarak mevcut küresel düzeni oluşturan yapı, rejim ve normlar da sorgulanır hâle gelmiştir. Diğer bir deyişle ABD'nin küresel/bölgesel başat konumuna duyulan rıza aşınmıştır. Çalışma, Aksa Tufanı sonrası gözlemlenen meydan okumaları, Filistin meselesini çözümsüzlüğe iten 'ABD lehine güç dengesi' dinamiğinde değişimleri tetikleyebilecek önemli bir aşama olarak değerlendirmiştir.

Öte yandan, Filistin meselesinin çözümü kapsamında ABD'ye alternatif oluşturmaya çalışan küresel ve bölgesel aktörlerin 7 Ekim öncesindeki -tek-taraflı ve/veya çok taraflı girişimler çerçevesinde tarafları müzakere masasına oturmaya teşvik edecek/zorlayacak kapasitelerden yoksun olmaktan kaynaklanan- ikincil konumlarını aşamadıkları gözlemlenmektedir. Diğer bir deyişle ABD'nin başat konumu, aşınmasına rağmen devam etmektedir. Yeni seçilen Trump Hükümeti'nin Filistin'de barış inşasını

sıfır toplamlı bir oyun olarak görmesi önemli bir diğer devamlılık olarak tanımlanabilir. Bunun sonucunda Filistin meselesinde sert güç kullanımının artacağı ve bölgesel çatışmaların daha sık yaşanabileceği öngörülebilir.

Sonuçta ABD'nin Filistin meselesi kapsamında aşınan etkisi RF ve ÇHC gibi aktörlerin Küresel Güney içindeki konumlarını güçlendirmesine büyük katkı sağlamaktadır. Bu bakımdan giderek daha belirgin hâle gelen küresel/bölgesel çok kutupluluk ve Filistin meselesinde alternatif oluşturma çabalarının başarısı arasında yakın bir ilişki olduğu tartışılabilir. Bu noktada, Türkiye Filistin'de barış inşası ve devlet inşasını bütüncül bir çerçevede ele alabilen insani diplomasisi ile diğer aktörlerin meseleye yaklaşımı ve etkisine kıyasla belirgin farklılıklara sahiptir. Çalışma, Türkiye'nin 7 Ekim sonrası Filistin'in ulusal bağımsızlık mücadelesine Batı dışı ve insan odaklı bir alternatif olarak somut katkılar sağlayabileceğini öngörmektedir.

KAYNAKÇA

- AA. (2023, 13 Kasım). Russia warns of 'absolutely unacceptable' civilian casualties in case of Israeli ground operation in Gaza. Retrieved from <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/russia-warns-of-absolutely-unacceptable-civilian-casualties-in-case-of-israeli-ground-operation-in-gaza/3018292> Erişim T. 31 Ocak 2025.
- Aguirre, M. & Bustelo, M. G. (2024). The Global South and mediation between Israel and Palestine: The conflict needs a new paradigm and renewed third parties. *CEBRI-Revista*, 3(10), 144-164.
- Al-Jazeera. (2024). UN chief warns of 'age of chaos' as Security Council stays divided on Gaza. *Al-Jazeera*. [Online] Retrieved from <https://www.aljazeera.com/news/2024/2/7/un-chief-warns-of-age-of-chaos-as-security-council-stays-divided-on-gaza> Erişim T. 31 Ocak 2025.
- Aras, B. (2009). Turkey and the Palestinian question, SETA Policy Brief No:27. Retrieved from www.setav.org Erişim T. 31 Ocak 2025.
- Ataman, M. (2024). The previous and current contexts of the Palestinian-Israeli Question. In M. Ataman (Ed.), *Al-Aqsa Flood: A turning point in Middle Eastern politics* (ss. 7-25). Ankara: SETA Publications.
- Averre, D. (2023). Russia and the Israel-Palestine conflict. In A. Siniver (Ed.), *Routledge Companion to the Israeli-Palestinian Conflict* (ss. 449-460). Routledge.
- Bakr, A. (2024). Iran and the role of factional groups in operation al-Aqsa Flood: tools and policy outcomes. *Journal For Iranian Studies*, 8(19), 45-62.
- Balcı, A. (2010). Yahudi yerleşimleri ve Filistin sorunu. *Ortadoğu Analiz*, 2(14), 52-57.
- Baroud, R. (2024). 'Solidarity of action': Is africa reclaiming its historic role as the center of Palestinian solidarity?. *Insight Turkey*, 26(3), 39-50.
- BBC News Türkçe. (2017, 13 Aralık). İslam İşbirliği Teşkilatı: Doğu Kudüs Filistin'in başkentidir Retrieved from <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42337996#:~:text=%C4%B0stanbul'da%20T%C3%BCrkiye'nin%20daveti,Filistin'i%20tan%C4%B1yoruz%22%20dendi> Erişim T. 31 Ocak 2025.
- Burton, G. (2021). China's three level game in the Middle East. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, 15(2), 189-204.
- Caner, M. (2024). Understanding Iran's position in the post-October 7 Middle East. *Insight Turkey*, 26(4), 23-36.
- China Ministry of Foreign Affairs (2023, 30 Kasım). Position paper of the People's Republic of China on resolving the Palestinian-Israeli Conflict. Retrieved from https://www.mfa.gov.cn/mfa_eng/zy/gb/202405/t20240531_11367506.html Erişim T. 31 Ocak 2025.
- China Ministry of Foreign Affairs. (2024, 23 Temmuz). Palestinian factions sign Beijing Declaration on ending division and strengthening Palestinian national unity. Retrieved from https://www.fmprc.gov.cn/eng/xw/zyxw/202407/t20240723_11458790.html Erişim T. 31 Ocak 2025.

- Cuddy, A. & Donnison, J. (2025, 26 Ocak). Trump wants neighbours to take in Palestinians to 'clean out' Gaza. BBC News. Retrieved from <http://bbc.com/news/articles/c07kpjygzllo> Erişim T. 31 Ocak 2025.
- Murphy, D. C. (2022). *China's rise in the Global South: The Middle East, Africa, and Beijing's Alternative World Order*. Stanford University Press.
- Erdoğan, A., & Habash, L. (2020). US policy toward the Israeli-Palestinian conflict under the Trump administration. *Insight Turkey*, 22(1), 125-146.
- Falk, R. (2022). U.S. policy toward Israel/Palestine in a deglobalising World. In T. Küçükcan (Ed.), *Global Disruptions and The Making of a New Middle East* (ss. 43-66). TRT World Research Centre.
- Figueroa, W. (2023). The Middle East and external powers: from World War II to Pax Americana. In B. Houghton & K.A. Houghton (Eds.), *China, Russia, and the USA in the Middle East: The contest for supremacy* (ss. 12-23). Routledge.
- Fraihat, I., & Yaseen, T. (2020). Evolving trends in the post-Arab spring era: Implications for peace and stability in the MENA region. *Journal of Peacebuilding & Development*, 15(3), 331-347.
- Fraihat, I. & Ezbi, B. (2023). The lasting impact of Trump's 'Deal of the Century' on the Question of Palestine. *Middle East Critique*, DOI:10.1080/19436149.2023.2261082.
- Fulton, J. & Schuman, M. (2024, 5 Ekim). China's Middle East policy shift from "hedging" to "wedging". Atlantic Council. Retrieved from <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/chinas-middle-east-policy-shift-from-hedging-to-wedging/> Erişim T. 31 Ocak 2025.
- Grajewski, N. (2024, 18 Nisan). Iran and Israel's dangerous gambit. Carnegie Endowment for International Peace. Retrieved from <https://carnegieendowment.org/2024/04/18/iran-and-israel-s-dangerous-gambit-pub-92254> Erişim T. 31 Ocak 2025.
- Hamas Medya Ofisi. (2024). Our narrative...Operation al-Aqsa Flood. Retrieved from <https://www.palestinechronicle.com/wp-content/uploads/2024/01/PDF.pdf> Erişim T. 31 Ocak 2025.
- Houghton, B., & Houghton, K.A. (Eds.). (2023). *China, Russia, and the USA in the Middle East: The contest for supremacy*. Routledge.
- Huber, D. (2024). Israel/Palestine and the Normative Power of the 'Global South'. *The International Spectator*, 24(14), 1-8.
- ICJ (2024, 24 Mayıs). Retrieved from <https://www.icj-cij.org/node/204091> Erişim T. 31 Ocak 2025.
- Işıksal, H. (2024). *The Palestinian-Israeli Conflict and the requirements of a guarantorship model*. *Sam Papers No. 25*, Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM).
- Kamrava, M. (2018). Multipolarity and instability in the Middle East. *Orbis*, 62(4), 598-616.
- Karaköse, H. (2018). Filistin ve Kudüs Meselesine genel bir bakış (XIX. Yüzyıl Ortasından XX. Yüzyıl Ortalarına Kadar). *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 150-165.
- Katz, M. (2022). Putin's grand strategy toward the Middle East. In C. Jones & T. T. Petersen (Eds.), *Grand Strategy in the contemporary Middle East: The concepts and debates* (ss. 55-68). Gerlach Press.

- Kausch, K. (2015). Competitive multipolarity in the Middle East. *The International Spectator*, 50(3), 1-15.
- Koç, E. (2020). İran ve Suudi Arabistan rekabetinin İsrail ve Filistin Sorunu üzerinden analizi. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 7(2), 233-263.
- Manna, A. (2013). The Palestinian Nakba and its Continuous Repercussions. *Israel Studies*, 18(2), 86-99.
- McDowell, D. (1989). *Palestine and Israel: The Uprising and Beyond*. Berkeley: University of California Press.
- Mengüaslan, H. (2023). Turkish aid allocation in turbulent times: changes and continuities in Turkish aid modality. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(Özel Sayı), 135-160.
- Mengüaslan, H. (2024a). 7 Ekim sonrası Türkiye'nin Gazze diplomasisi: Filistin'de barış inşasına yönelik imkân ve sınırlar. *Ombudsman Akademik*, Özel Sayı 2 (Gazze), 250-281.
- Mengüaslan, H. (2024b). İnsaniyetçi mi pragmatik mi? Türkiye'nin insani diplomasi "modelini" yeniden değerlendirmek. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 20(4), 1324-1357.
- Mercan, M. H. (2023). Operation al-Aqsa Flood: A rupture in the history of the Palestinian Resistance and its implications. *Insight Turkey*, 25(4), 79-91.
- Niblock, T. (2022). China and the Middle East: A global strategy where the Middle East has a significant but limited place. In C. Jones & T. T. Petersen (Eds.), *Grand Strategy in the contemporary Middle East: The concepts and debates* (ss. 69-84). Gerlach Press.
- Nuruzzaman, M. (2020). President Trump's 'maximum pressure' campaign and Iran's endgame. *Strategic Analysis*, 44(6), 570-582.
- Olson, R. (2002). The Arab-Palestine, Israel conflict, 53 years on: Perceptions and an assessment. *Journal of Third World Studies*, 19(1), 37-52.
- Pappé, I. 2006. *The ethnic cleansing of Palestine*. Oxford: One World Publications.
- Raz, I. G. (2024). China's new mediating role and the Palestinian-Israeli conflict. *Israel Affairs*, DOI: 10.1080/13537121.2024.2394320.
- Salamey, I. (2015). Post-Arab Spring: changes and challenges. *Third world quarterly*, 36(1), 111-129.
- Saraswat, D. (2024). Hamas-Israel War and the evolution of Iran's 'Resistance Geopolitics'. *Strategic Analysis*, 48(1), 60-65.
- Sariaslan, F. (2019). İsrail-Filistin Sorunu ve Türkiye: Bir denge siyaseti. *Filistin Araştırmaları Dergisi*, 6, 1-32.
- Süleymanoğlu-Kürüm, R. (2021). Uluslararası ilişkilerde nitel yöntemlerle makale yazımı: vaka analizi ve incelikleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42(Özel sayı 1), ö149-ö168.
- The Guardian. (2024, 1 Mart). Palestinian factions making progress on political unity, Russian minister says. Retrieved from <http://theguardian.com/world/2024/mar/01/palestinian-factions-hamas-fatah-political-unity-talks-russia-sergei-lavrov> Erişim T. 31 Ocak 2025.
- Trenin, D. (2018). What is Russia up to in the Middle East?. Washington: Polity.

- UNRWA (2025, 23 Ocak). Situation Report 156. Retrieved from <https://www.unrwa.org/resources/reports/unrwa-situation-report-156-situation-gaza-strip-and-west-bank-including-east-jerusalem> Erişim T. 31 Ocak 2025.
- Valbjørn, M., Bank, A., Darwich, M. (2024). Forward to the past? regional repercussions of the Gaza War. *Middle East Policy*, 31(3), 3–17.
- Wastnidge, E. (2024). Reinforcing the resistance: Iran and the Levant in a multipolar Middle East. *Middle East Policy*, 31(3), 53-68.
- Yamak, T. (2020). Filistin/İsrail Meselesinde açmazlardan çıkış için bir yol: Ekonomi politik perspektif. *Filistin Araştırmaları Dergisi*, 7, 25-48.
- Yılmaz, D. (2024a). Filistin-İsrail Çatışması üzerine bir çerçeveleme analizi: Recep Tayyip Erdoğan'ın BM Genel Kurulu'ndaki söylemleri. *İletişim ve Diplomasi*, (13), 65-90.
- Yılmaz, D. (2024b). Filistin-İsrail çatışması: liberal basının bakış açısından uluslararası bir analiz. *Ombudsman Akademik*, (Özel Sayı 2 (GAZZE), 309-344.
- Zanotti, J. (2024, 23 Ekim). Hamas: Background, Current Status, and U.S. Policy. US. Congressional Research Service. Retrieved from <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF12549> Erişim T. 31 Ocak 2025.

Hakem değerlendirmesi/Peer review:

Dış bağımsız/Externally peer reviewed

Çıkar çatışması/Conflict of interest:

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir/The author has no conflict of interest to declare

Finansal destek/Grant support:

Yazar bu makalede finansal destek almadığını beyan etmiştir/The author declared that this article has received no financial support.